

Ei jäta hüvasti

Boriss Akunin

EI JÄTA HÜVASTI

Erast Fandorini seiklused XX sajandil
Teine osa

Vene keelest tõlkinud
Veronika Einberg

Originaali tiitel:

Борис Акунин

Не прощаюсь

Москва 2012

Tõlkinud Veronika Einberg

Toimetanud Krista Mõisnik

Kujundanud Piret Niinepuu-Kiik

Copyright © B. Akunin, 2017

Tõlge eesti keelde © Veronika Einberg ja Tänapäev, 2018

www.tnp.ee

ISBN 978-9949-85-434-9

Trükitud AS PPINTON trükikojas

1918. AASTA *TABLE-TALK*

Päeva lõpupoole, juba videvikus, hakkas vaksal järsku kihama. Levis kuuldis, et tuleb Moskvasse minev rong. Tunaieile olid kohalikud Ivaštšenkovo all rööbast üles kiskudes kiirrongi peatanud ja paljaks röövinud. Mitte teab mis suur purustus, kuid polnud kedagi parandamas – remondimeeste ametiühing oli miitingute lainel.

Ja nüüd siis äkki rong! Kuskilt saadi teada, et Moskva rong läheb Sergijevi tehase haruraudtee kaudu ning koosseis aetakse kolmandale teele. Sinna kõik söötsidki, kahmates kaasa pambud, kohvrid, lapseaimud.

Samara vaksal, üks keisririigi parimaid, käis selle aastaga, mis oli impeeriumi kuulsusetust lõpust möödunud, alla otsekui Parun proletaarliku kirjaniku Gorki näidendis: räbaldus, närustus, jõudis põhja. Ei köetud juba detsembrist saadik ning kaks ülemist korrust seisid kärekülmal talveajal tühjalt, sinna lipati alt häda tegema – kuhu juhtub. Vaksali kemmergud ei töötanud. Esimesel korrusel ehk ootesaalides ei köetud samuti, kuid seal ei olnud külm. Pinkidel, aknalaudadel, puhveti lettidel, lihtsalt põrandal istusid ja lamasid inimesed, soojendades õhku hingamise, suitsetamise, köha ja roppustega.

Ja nüüd siis läks umbes pool kogu sellest hallikaspruunist massist liikvele. Teine pool, kellel oli asja vastassuunda, itta, jäi paigale.

Kuulujutt osutus õigeks. Varsti veeres sinkjat auru puhkides platvormi äärde rong, mis polnud pikk, kuid see-eest ka mitte nende köetavate kaubavagunitega, vaid ehtsate reisivagunitega:

ees esimese klassi sinine, selle järel teise klassi kollane ja kolm kõige lihtsamat rohelist.

Iga vaguni uksel tekkis kohemaid rüsin ning kõige ägedam mõistagi sinise juures. Võrdsuse ja vendluse nimel olid kõik piletid ühesugused, ilma kohtadeta ja enesestki mõista ilma klassita – sõida seal, kuhu peale saad. Kui saad.

Militsionäär, punase lindiga varrukal ja veel ühega mütsil, põrutas püssipäraga vastu perrooni:

„Järjekorda, kodanikud! Näita piletit!”

Kuid järjekorra asemel läks Charles Darwini järgi – tugevamad ja osavamad tõukasid ja nügisid teisi laiali. Kõige ette sattus eakas lüheldane viltuste silmadega asiaat – hiinlane või ehk kirgiis. Revolutsioon oli otsekui luuaga pühkinud Venemaa äärealadelt kokku igasugu inimesi, kellest mõnesid poldud sisemaal varem nähtudki. Ühtäkki oli kõigil oma koha peal paha olla ning inimtolm tuhises teedele, kusagil kogunedes ja vihuriks keerdudes.

„Kuhu sa pantsakaga trügid?” käratas militsionäär. Talle meeldis olla kasvõi väike, kuid ikkagi ülemus, püssiga. Oli saabunud selline aeg, et ilma ametikoha ja relvata oli inimene eikeegi.

Oletataval hiinlasel oli tõesti õlale tõstetud pirakas ja pikk lambanaharull, arvatavasti kerge – jupats hoidis seda pingutuseta kinni.

„Mida sa, uskmatu, mulle sest piletit topid? Oli dekreet: suure pagasiga ei tohi. Kotipoiste ja spekulantidega võitlemise korras.”

„Mul on kaks piletit, auväärne,” ütles asiaat, kummardudes koos oma kandamiga. „Kaks kohta.”

Ta rääkis vene keelt hästi, ainult l-tähte ei öelnud päris puhtalt välja.

„Ei tohi! Mine minema, ära takista läbikäiku! Kes on järgmine?”

Taibutu hiinlane ei liikunud paigalt, tema ümmargusel näol säras naeratus.

„Kaks piletit, kaks kohta, auväärne,” kordas ta.

Tema õlale langes selja tagant suur sinise ankruga kämmal. Pirakas, rahvasummast peajagu pikem madrus kõmistas põikpeale ülevalt:

„Oled sa kurt või tohm? Kuulsid, mis öeldi? Mine ära, kuni sind pole vaguni alla lükatud.”

Asiaat vastas pead keeramata ja endiselt naeratades:

„Tõmba uttu, tüüfustäi.”

Jonksas vaba küünarnukiga kergelt taha ning madrus lakkas olemast nii pikk – vajus looka.

Aga militsionäärile ütles hiinlane:

„Te olete pahur, seltsimees, sest tunnete end kehvasti. Te peate pikutama.”

„Oled sa tohter või?” kargas kroonumees turja. „Näita dokustaati!”

„Tohter, tohter,” noogutas asiaat. „Teil on siin täitsa valus.”

Ja torkas sõrme militsionäärile kuhugi kõhtu. Seal oli vist päriselt „täitsa valus” – kroonumees oiatas, tõmbus jube kaameks, pillas vintpüssi käest, lõi vaaruma.

„Tal on paha olla,” selgitas hiinlane teistele reisijatele, võttes hoolitsevalt militsionääril natist kinni. „Las ta lamab natuke. Kodanikud, tehke ruumi... Suur tänu.”

Nende sõnadega pani ta sotsialistliku seaduslikkuse roidunud teenri perroonile pikali ning, lükanud kandami sutsu kõrgemale, ronis astmeid mööda ruttamata üles. Teised söötsid talle järele.

Sees selgus, et esimest klassi himustanud tegid valearvestuse. Hiljuti olid siin rindelt koju sõitnud Ussuuri kasakad, kes polnud raatsinud oma hobustest lahku minna ning respektaabel vagun pidi Samara vaksali sarnaselt revolutsiooni ohvriks langema.

Hapukas hobuselehk oli igaveseks seintesse imbunud, ning vaheseinad, riiulid, lauakesed ja diivanikesed olid ära põlenud lõkkes, millest oli põrandale, kesk lagastatud tühja ruumi, jäänud söestunud lohk. Terveks oli jäänud ainult kõige äärmine kupee. Selle poole sissetormanud tõttasidki, ehkki „tõttamiseks” oli seda raske nimetada. Mitte keegi ei söandanud mööduda viisakast hiinlasest tema koguka kandamiga, tema aga liikus soliidset, rahmeldamata. Alles siis, kui idamaamees oli ringi vaadanud ja maha istunud, sättinud oma kompsu vertikaalselt akna juurde, söötsid

kõige võitluslikumad latrisse. Teisena tungis sisse koljat-madrus, kes oli küünarnukivopsust juba toibunud.

„Ma lähen üles, kui te vastu pole?” küsis ta aupaklikult ja okupeeris soodsa positsiooni – ühe pagasiriiulitest, kus võis end täies pikkuses pikali visata.

Tema järel atakeeris kupeed kräbe noorsugu. Kaks vaksali-poissi, kes elatusid sellest, et hõivasid paremad kohad ja loovutasid need seejärel tasu eest, platseerusid kärmesti – üks, linalakk, hiinlase kompsu vastu akna alla ja teine, punapea, teisele pagasiriiulile. Alla mahtunuks istuma veel kolm. Linalaka kõrvale prõntsatas teenijaplika, kes oli vaata et ninast saati verevasse rätti mähitud. Temast jäi õige pisut maha sihvakas lõõtsutav nooruk gümnaasiumisinelis ja vormimütsiga.

„Hoplaa, sain istuma!” hüüdis tüdruk rõõmsalt. „Siit ma ei liigu, lõigake või tükkideks!”

Gümnasist ütles:

„Vene, *vidi, vici*. Uh.”

Viimase, kaheksanda koha, asiaadi külje all, hõivas vilgas kirikupapp, kes lipsas kellegi kohmardi käe alt läbi.

„Hei, isake, nii pole küll ilus,” ütles kohmard. „Ma olin enne teid!”

Kerides lahti suuresilmalist kodukootud salli ning tõmmates selle seest välja hõbedase kaelaristi, sõnas püha isa manitsevalt:

„Nii on ka evangeeliumis öeldud, mu poeg: „Paljud esimesed jäävad viimasteks ja viimased saavad esimesteks.” Kuis saame meie, patused, selle üle nuriseda? Tahad, annan sulle kolme pühitseja kolmekordse õnnistuse? Ilmaaegu.”

Ning hakkas nihelema, sättides end paika nii põhjalikult, et kohe sai selgeks: see lõika kasvõi tükkideks, ei tema siit liigu.

Kupee täitus, ent kohtade jaotus ei olnud veel lõplik.

„Aga kellele lamamiskoht, uhke? Aga kellele kõikse parem koht akna all?” pistsid poisinagad kisama.

„Mis maksab?” küsis papile alla jäänud kohmard. Kuulnud hinda – sada rubla –, sülitas ja astus kõrvale.

Aknaaluse koha ostis välja paksupõsine eit parknahast jakis – sai kaubale seitsmekümne keerenski ja keedetud muna eest. Alaealine barõõga pistis saagi mütsi sisse, kadus.

Aga teisel, punapeal, ei vedanud. Mingi paljaks põetud peaga kodanik, seljas lühike pekešš ja peas kubanka, selle asemel et maksta, võttis nagamannil vaikides kratist kinni ja viskas ta ukse taha.

„Mis sa teed, kontra?!“ kiunatas tattnina. „Ma annan sulle nuga!“

Kuid põetu laksas pahaendeliselt keelega ja ajas hambad irevile, välgutades kuldset krooni. Poisiklutt kadus välkkiirelt.

* * *

Niiviisi moodustus „sinises” rongiaristokraatia, asustades ainsa kupee. Ülejäänud reisijad sättisid end kuidagimoodi paika põrandale ja seinte äärde vaguni põhiosas. Vedur jõnksatas paigalt kella laskmata, teeasumist kuulutamata, revolutsiooniliselt, vagunid läksid ärevile, pistsid kolksuma, koosseis hakkas liikuma.

Tu-tuu! – huilatas hägune märtsividevik.

„Kaitse Issand möödasõitjaid ja rändajaid,” venitas vaimulik laulval häälel. „Olgu meil teekonna lõpus parem kui alguses, muidu milleks üldse sõita?”

„Seda küll,” nõustus hambakrooniga kodanik, hüpates osavasti ülemisele riulile. „Närune linn. Vajuks maa alla – poleks kahju.”

„Mida te ometi räägite. Mul on Samaras kodu, sugulased,” heitis eit ette, kuid rahumeelselt, tigiduseta.

Kõik olid väga rahul, et olid nii edukalt peale saanud.

Sisse kiikas konduktor – tuleb välja, et rongides juhtus veel olema konduktoreid.

„Teistele ma ei paku,” nookas ta hooletult vaguni poole, „aga teile, kui soovite, võin petrooleumi väljastada. Kaheksakümmend ruublikut pudel. Valgust jätkub Moskvani välja, kui tühja mitte põletada.”

Elektrit rongis mõistagi polnud, pealegi olid lampidest järel vaid mustad augud, kuid laes rippus petrooleumilatern, seni veel

lätmata. Hind oli meeletu, kuid kottpimedas polnud tahtmist sõita, juba praegu nägid reisijad üksteist hädavaevu.

„Kas viskame kümneka nina pealt?” küsis eit ja selgitas hiinlasele: „Te istute kahe koha peal, teilt siis kaks kümpi.”

Too kummardas vastu vaidlemata, kuid teiste kupee asukatega tekkisid raskused.

„Mul pole mitte natukestki raha,” ohkas gümnasist. „Ja üldse võib pimedas magada, nii on paremgi.”

Teenijatüdruk keeldus samuti:

„Aga mina ronin esimeses jaamas maha, olen Bezentsuki lähisel. Mis hea pärast peaksin ma Moskva eest maksma?”

Papp luges värssi:

„Ei tühipaljas lambileek sind
pimeduse eest saa kaitsta,
vaid helge usu kindel kilp
ja puhtast hingest tulev palve.”

„Noh, eks te ise tea,” kehtas konduktor õlgu.

Kuid siis kummardus ülevalt alla kuldhambaline, ulatas laia žestiga rahapaberi:

„Võta sajaline, nokats. Tagasi pole vaja. Maksan kogu meeldiva seltskonna eest. Teadke Musta Jašat.”

Kupee täitus punaka õõtsuva valgusega, rändajad võisid üksteist selgemalt kaeda. Algasid ka rännujutud – spetsiifilised, revolutsioonijale kohased, kus inimesed on algul ettevaatlikud ja ei avalda oma nime. (Kuldhambaline ei tulnud arvesse – vaevalt ta Jaša oli ja pealegi veel Must.)

Kõige jutukam oli kirikumees. Rääkis, et ta on hingekarjaseks Sõzrani maakonnas, käinud Samaras ülipühitsetu jutul, sest praosti ei ole ja töötasu pole ammu makstud, kuid sõit läks tühja, Jumal tahtis nii, ainult ilmaaegu sai kulutatud, sest piiskopikirikus asub nüüd vaesuskomitee, kuid pole viga, eks ajame ka töörahata läbi, Issand ei jäta kuivale, aga seminaris oli rektor ikka öelnud: „Ei tubli papp hätta jää.”